

Așezarea aparținând culturii Hamangia de la Medgidia-Satu Nou

Zona Medgidiei este cunoscută de multă vreme ca fiind importantă și din punct de vedere al descoperirilor aparținând epocii neolitice¹. Așezarea despre care este vorba se află chiar pe actualul traseu al Canalului Dunărea—Marea Neagră și de aceea a fost în mare parte distrusă. Ea se situează la circa 3 km vest de Medgidia, mai exact la km 21,700 al Canalului, deci pe Valea Carasu.

În total s-au practicat 5 secțiuni însumând 1 600 m², alături de mici sondaje în apropierea sau chiar în taluzul Canalului. Cercetările au identificat un strat de depuneri arheologice de circa 25—40 cm. Nu s-au surprins urme de întărire artificială sau naturală și singura locuință documentată este un bordei săpat în pământul viu până la o adâncime de 1,10 m, de formă relativ rotundă, cu diametrul de 2,55 m. Ca și în așezarea de la Golovița, unde bordeiele erau risipite² și aici densitatea lor era deci mică. Cele mai multe descoperiri de ceramică și unelte s-au făcut în cuprinsul gropilor în număr de 7, în apropierea lor, dar și în restul nivelelor de cultură.

UNELTELE

A. Unelte de piatră

În S1, g.2, s-a găsit un fragment de rîșniță circulară, ușor albiată, dintr-un calcar foarte dur, care avea un diametru de circa 25 cm. În legătură cu rîșnițele, amintim cele 7 frecătoare din gresie dură (fig. 1).

Topoarele s-au găsit în număr redus, ca în toate așezările aparținând culturii Hamangia³, dovedindu-se încă odată că depunerea lor în morminte avea un caracter ritual⁴. S-au descoperit în total 3 topoare toate neperforate, încadrându-se în grupa celor cu ceafă rotunjită (fig. 1/2—4), o daltă (fig. 1/5) și o dălțiță din granit negru, foarte bine șlefuită și ascuțită la capătul mai în-

gust; în secțiune are o formă rotundă (fig. 1/6). Șlefuirea tuturor uneltelor s-a făcut într-o tehnică superioară.

B. Unelte din silex (fig. 1/7—14; fig. 2)

Un aspect deosebit de important îl constituie materialul din silex. Săpăturile au scos la iveală o mare cantitate de unelte — 220 — cele mai multe dintr-o așezare cunoscută aparținând acestei culturi: așchii și nuclee. Totodată variabilitatea acestor unelte este remarcabilă. Silexul, în general maroniu mai rar negru, este de bună calitate.

Influența tardenoisiană este deosebit de puternică îndeosebi prin microlitismul foarte accentuat al majorității uneltelor⁵, situație similară cu așezările de la Golovița, Grădiștea Coslogeni, Tirgușor-punctul Urs⁶, care sînt datate în faza veche a culturii Hamangia. Subliniem totodată unitatea tehnico-tipologică a uneltelor din silex. Cea mai mare unealtă este o lamă cu trunchiere convexă denticulată (7,7 cm/1,9 cm/0,8 cm) — (fig. 1/7).

Prezența masivă a microlitelor (circa 90% din totalul pieselor) se explică prin puternica influență a fondului tardenoisian și poate și datorită influențelor și contactelor care au existat între această cultură și culturile Boian din Muntenia (fazele Bolintineanu și Giulești) și ceramica liniară cu note muzicale din Moldova⁷. Nu putem exclude în întrebuintarea microlitelor și un anume caracter al florei și faunei.

După tipurile de unelte proporția este în linia mari aceiași ca în celelalte așezări cunoscute aparținând culturii Hamangia⁸. Din studiul listei-tip a uneltelor din silex reiese că grupa cea mai numeroasă este cea a gratoarelor — 42,59%, urmată fiind de grupa lamelelor cu „encoches” — 19,88%. În cadrul grupelor de unelte există o mare diversitate. Tradiția tardenoisiană reiese încă odată din studiul categoriilor de unelte. Astfel lamelele

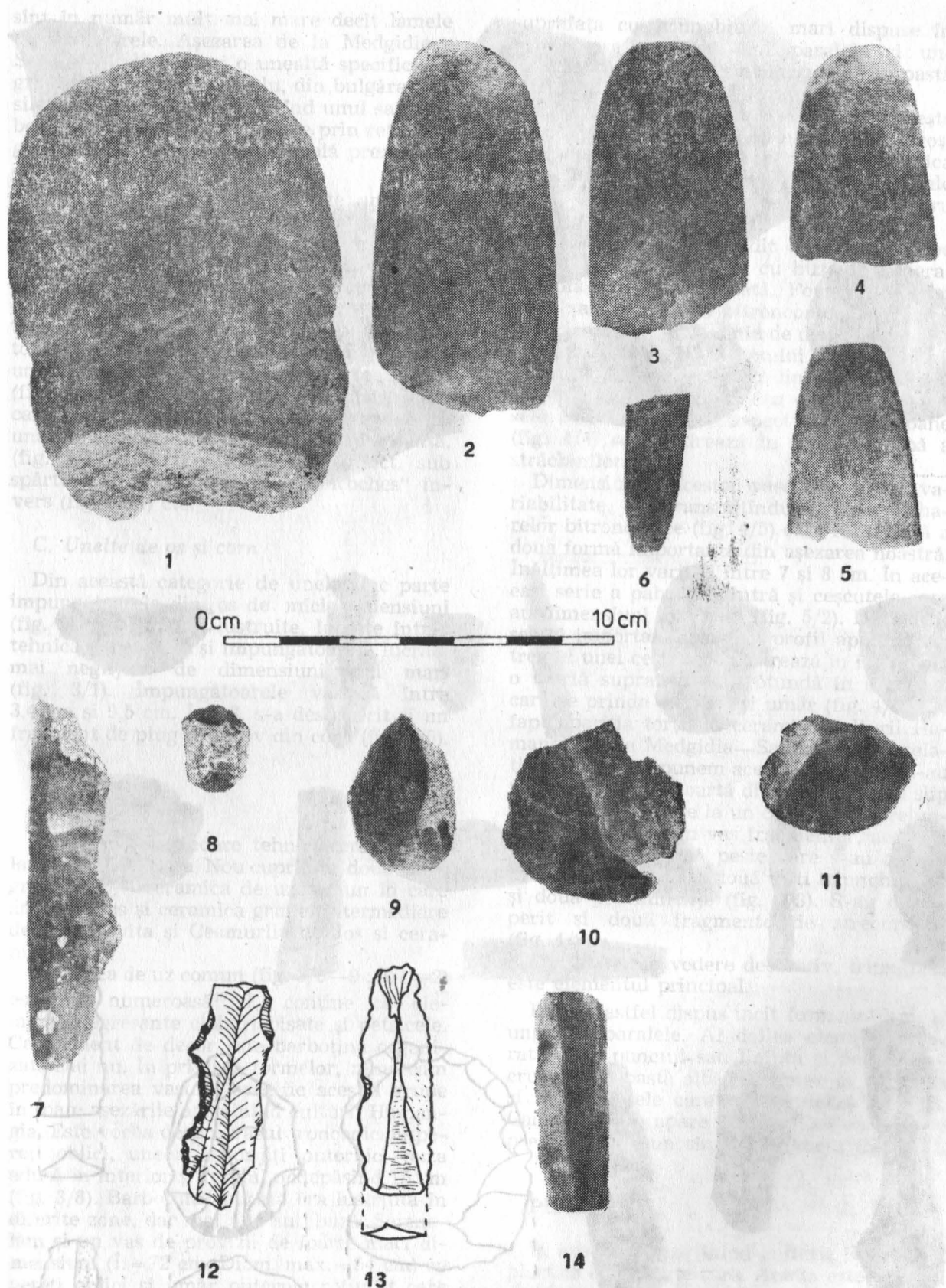

Fig. 1. Medgidia—Satu Nou. 1—6 unelte de piatră ; 7—14 unelte de silex.

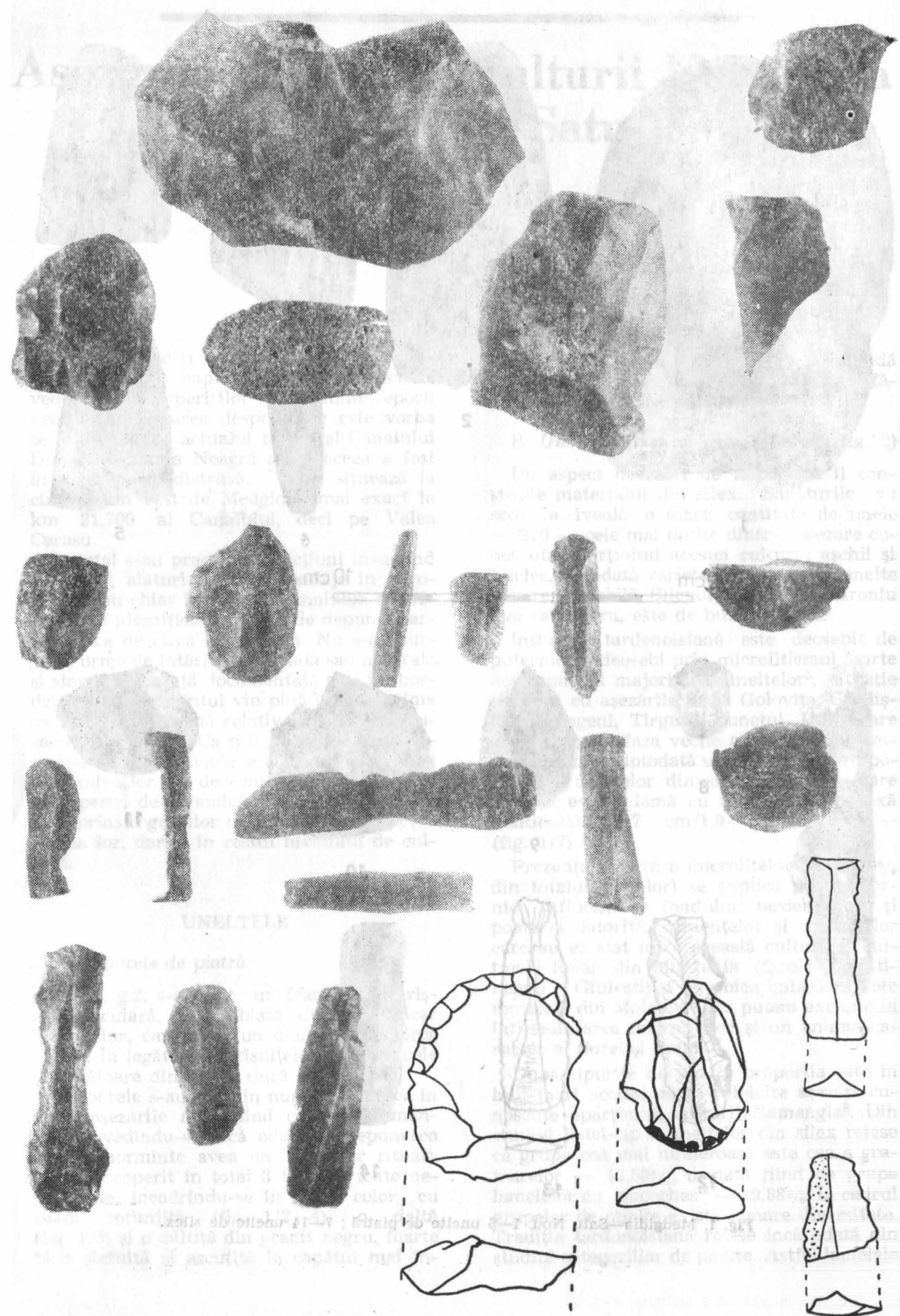

Fig. 2. Medgidia, Săpătură. Unelte de silex.

sînt în număr mult mai mare decît lamele și răzuitoarele. Ȑșezarea de la Medgidia— Satu Nou, prezintă și o unealtă specifică — gratoarul simplu sau dublu, din bulgărași de silex spărți longitudinal, avînd unul sau ambele capete înguste, prelucrate prin retușe în general oblice, pe partea dorsală prezentînd cortexul.

Dintre uneltele mai deosebite amintim : 2 gratoare tip „racourçi”, un gratoar dublu de foarte mici dimensiuni (1,7 cm/1,3 cm/0,8 cm), cu cortex pe suprafața dorsală, (fig. 1/8) un gratoar înalt, de asemenea cu cortex pe suprafața dorsală, (fig. 1/9) un gratoar pe așchie ovală cu retușe pe aproape toată circumferința, (fig. 1/10) un gratoar unguiform de puternică tradiție mezolitică (fig. 1/11). Dintre lamelele cu „encoche” care amintesc de aceeași tradiție menționăm una cu retușe abrupte pe o latură arcuită, (fig. 1/12), una cu „encoche” direct, sub spîrtură (fig. 1/13), una cu „encoche” invers (fig. 1/14) etc.

C. Unelte de os și corn

Din această categorie de unelte fac parte împungătoarele din os de mici dimensiuni (fig. 3/2—4), uneori lustruite, lucrate într-o tehnică superioară și împungătoarele lucrate mai neglijent de dimensiuni mai mari (fig. 3/1). Împungătoarele variază între 3,4 cm și 9,5 cm. În L8, s-a descoperit și un fragment de plug primitiv din corn (fig. 3/5).

CERAMICA

Din punct de vedere tehnic, ceramica de la Medgidia—Satu Nou cuprinde două mari grupe : A — ceramica de uz comun în care am introdus și ceramica grupei intermediare de la Gorovița și Ceamurlia de Jos și ceramica fină⁹.

Ceramica de uz comun (fig. 3/6—9 ; 4/1—2) este mai numeroasă¹⁰. Ea conține ca elemente degresante cioburi pisate și petricele. Ca element de decor este barbotina organizată sau nu. În privința formelor, remarcăm predominarea vasului specific acestei grupe în toate ășezările aparținînd culturii Hamangia. Este vorba despre vasul tronconic cu pereți oblici, uneori rotunjiți puternic, buza adusă în interior și fundul nedepășind 15 cm (fig. 3/8). Barbotina aplicată era lustruită în diferite zone, dar mai ales sub buză. Semnalăm și un vas de provizii de foarte mari dimensiuni (Î.=72 cm, Diam. max.=54 cm) cu pereți oblici și umăr puternic rotunjit care se continuă cu un gît cilindric (Î.=17 cm, Diam.=22 cm) (fig. 4/2). În această categorie am introdus și ceramica decorată pe toată

suprafața cu triunghiuri mari dispuse în benzi, care formează linii paralele și unghiuri. Triunghiurile sînt încrustate cu pastă albă (fig. 3/9 ; 4/1).

Ceramica fină (fig. 4/3—7 ; 5/2) folosește ca degresant nisipul. Pereții relativ groși sînt totuși mult mai subțiri decît la ceramica de uz comun. Fără nici o excepție vasele acestei grupe sînt acoperite cu un slip negru mai rar castaniu, lustruit.

Vasul cel mai răspîdit al acestei grupe este strachina (fig. 4/3) cu buza în general dreaptă sau ușor evazată. Forma este mai mult sau mai puțin bitronconică cu partea superioară mai mică, linia de demarcație dintre cele două părți ale vasului fiind mai bine marcată prin puncte sau liniuțe oblice încrustate cu pastă albă. Așa cum se știe vasele mai înalte cu aspect de castroane (fig. 4/4) se încadrează în aceeași grupă a strachinilor¹¹.

Dimensiunile acestor vase au o mare variabilitate, ele transmițîndu-se chiar paharelor bitronconice (fig. 4/5) care reprezintă a doua formă importantă din ășezarea noastră. Înălțimea lor variază între 7 și 8 cm. În aceeași serie a paharelor intră și ceșcuțele care au dimensiuni mai mici (fig. 5/2). De o deosebită importanță este un profil aproape întreg al unei cești care păstrează în întregime o toartă supraînălțată, rotundă în secțiune, care se prinde de buză și umăr (fig. 4/6). De fapt apariția torții la ceramica culturii Hamangia de la Medgidia—Satu Nou este relativ frecventă. Spunem aceasta pentru că s-au mai descoperit o toartă din pastă fină cu slip negru lustruit, care la un capăt are o prelungire (fig. 4/7) și un vas fragmentar, acoperit cu o barbotină fină peste care s-au aplicat linii și care prezintă două torți triunghiulare și două proeminente (fig. 5/3). S-au descoperit și două fragmente de străcurători (fig. 4/8).

Din punct de vedere decorativ, triunghiul este elementul principal.

El este astfel dispus încît formează linii și unghiuri paralele. Al doilea element decorativ este punctul sau liniuța și acestea încrustate cu pastă albă și dispuse în unghiuri și linii paralele care rar formează pliseuri. Canelura care apare în faza Ceamurlia este prezentată pe un singur fragment (fig. 5/1).

PLASTICA

În ășezările aparținînd culturii Hamangia, plastica este foarte rară. Acesta este și cazul ășezării noastre. În total s-au descoperit trei fragmente de figurine (statuete).

Nr. 1. Este partea superioară (bustul) unei figurine din lut negru-cenușiu cu petricele

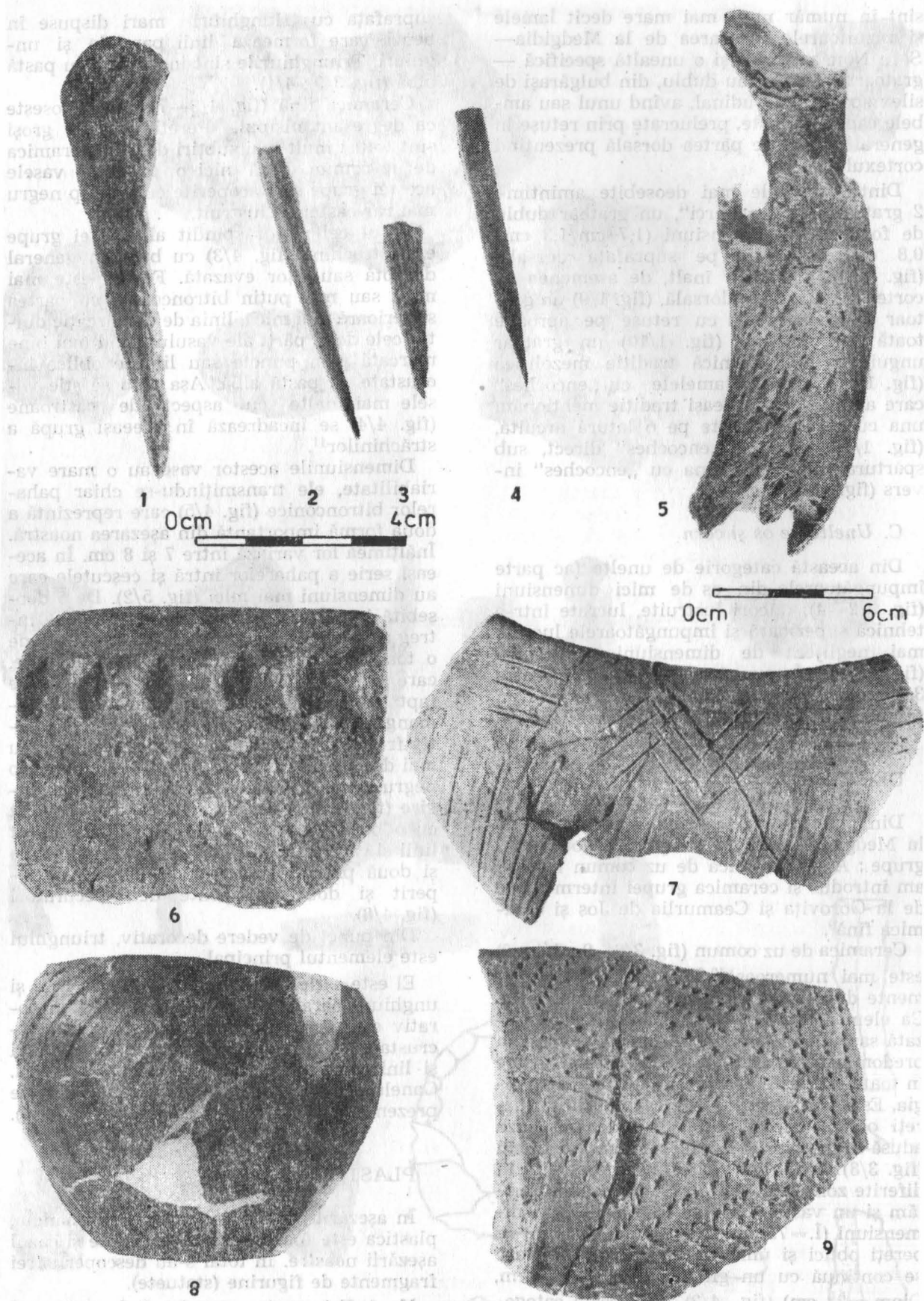

Fig. 3. Medgidia—Satu Nou, 1—5 unelte de os și corn; 6—9 ceramică de uz comun.

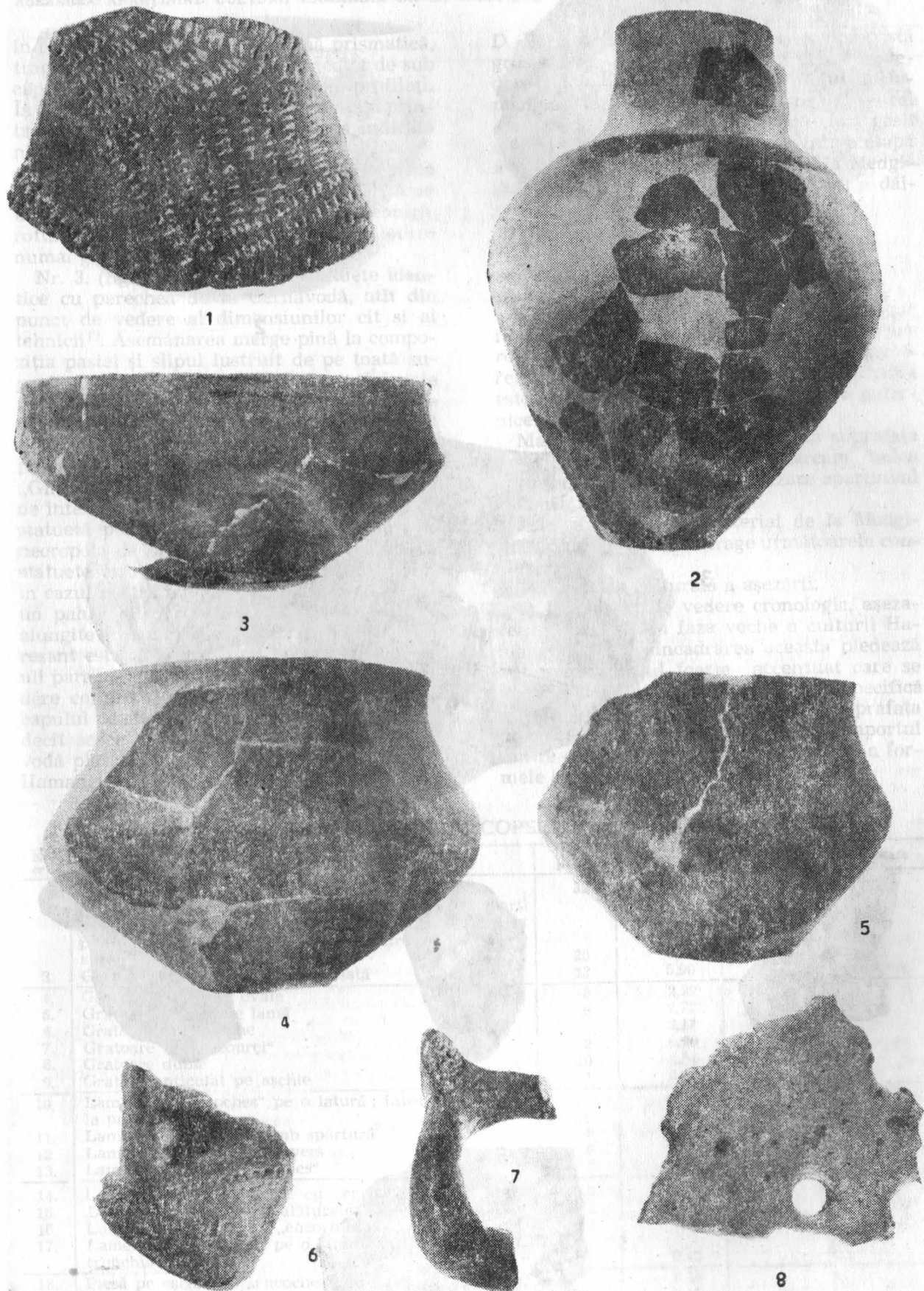
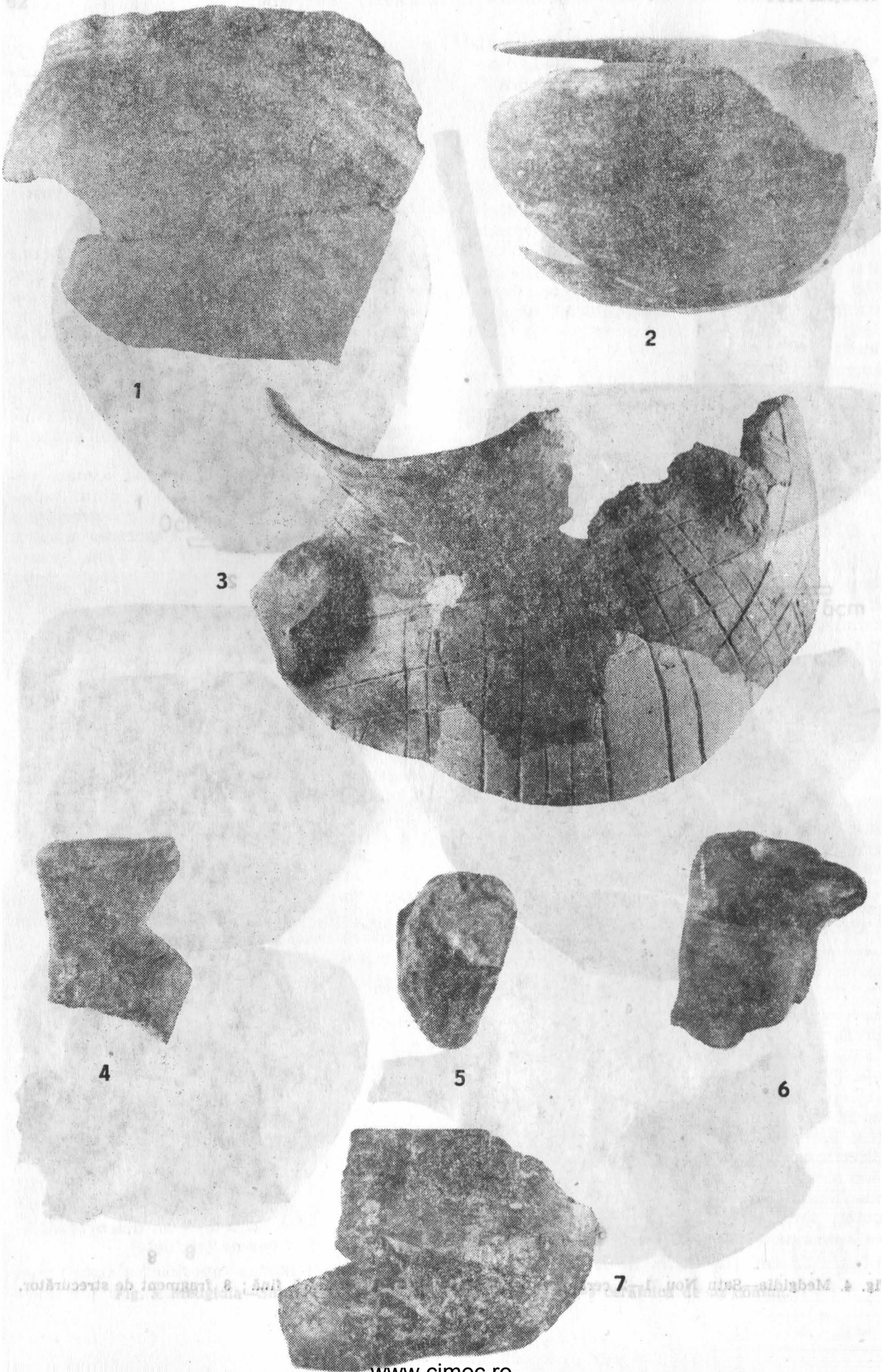

Fig. 4. Medgidia—Satu Nou. 1—2 ceramică de uz comun; 3—7 ceramică fină; 8 fragment de strecurător.

în compoziție. Capul are o formă prismatică, trapezoidală cu vârful în față. Imediat de sub cap se prind sinii uniți și puternic profilați. În afară de gură, care este reprezentată printr-o creștătură oblică, nu mai este indicată nici o trăsătură a feții (fig. 5/4).

Nr. 2. Fragment din capul unei figurine de lut. Pasta este cenușie, fină, acoperită cu un slip negru. Capul are o formă tronconică, rotunjită. Este indicată printr-o tăietură numai gura (fig. 5/5).

Nr. 3. (fig. 5/6). Capul unei statuete identice cu perechea de la Cernavodă, atît din punct de vedere al dimensiunilor cît și al tehnicii¹². Asemănarea merge pînă la compoziția pastei și slipul lustruit de pe toată suprafața. Forma trapezoidală a capului este redată schematic, iar fața într-o manieră realistă. Nu putem spune cu precizie dacă acest cap a aparținut unei statuete masculine sau feminine, dar gîtul și gura aduc mai mult cu „Gînditorul“ de la Cernavodă. Este deosebit de interesant contextul găsirii acestui cap de statueta pentru că ne oferă similitudini cu necropola de la Cernavodă, unde, alături de statuete au apărut și vase bitronconice¹³. Și în cazul nostru a apărut același tip de vas — un pahar bitronconic cu o linie din puncte alungite în zona de maximă rotunjire. Interesant este că la acest vas pe fund apar 6 linii paralele din aceleași puncte. Avînd în vedere contextul general al așezării vechimea capului de statueta în discuție este mai mare decît aceea a celebrei perechi de la Cernavodă plasată într-o fază mai tîrzie a culturii Hamangia (faza IV după periodizarea prof.

D. Berciu). În plus figurina nr. 1, din pastă grosieră, se încadrează bine din punct de vedere tipologic în faza veche a culturii Hamangia, iar capul statuetei nr. 3 — cel aproape identic cu „Gînditorul“ a fost găsit alături de aceasta. Încadrîndu-se într-o etapă mai veche, capul de „Gînditor“ de la Medgidia—Satu Nou explică mai bine cum a dăinuit tradiția sudică, cicladică.

PODOABE

Din categoria podoabelor avem un singur fragment de brătară din *spondylus gaedepus* (l=3 cm). Spre deosebire de exemplarele de la Limanu¹⁴, fragmentul în discuție este negru datorită unei arderi foarte puternice (fig. 5/7).

Marginile sînt rotunjite și toată suprafața exterioară este lustruită. Remarcăm unica apariție de podoabă într-o așezare aparținînd culturii Hamangia.

Analizînd întregul material de la Medgidia—Satu Nou putem trage următoarele concluzii :

1) Unitatea culturală a așezării.

2) Din punct de vedere cronologic, așezarea se plasează în faza veche a culturii Hamangia. Pentru încadrarea aceasta pledează atît microlitismul foarte accentuat care se manifestă puternic și la unele specifice așezării — gratoarul cu cortex pe suprafața dorsală — cît și la ceramică — prin raportul dintre ceramica grosieră și cea fină, prin formele ceramice și prin decor.

LISTA-TIP A UNELTELOR DIN SILEX DESCOPERITE LA MEDGIDIA — SATU NOU

Nr. crt.	Tipul de piesă	Nr. piese	%	%	cumulate
1.	Gratoare simple pe așchie	32	14,54		
2.	Gratoare tipice așezării C din bulgărași de silex spărți longitudinal, avînd unul din capete înguste, prelucrat prin retușuri în general oblice. Păstrează cortex pe suprafața dorsală.	20	9,09		
3.	Gratoare simple pe așchie retușată	13	5,90		42,59%
4.	Gratoare pe așchii ovale	5	2,22		
5.	Gratoare pe vîrf de lamă	6	2,72		
6.	Gratoare unguiforme	7	3,17		
7.	Gratoare tip „racourci“	2	0,90	18,93	
8.	Gratoare duble	10	4,54		
9.	Grator denticulat pe așchie	1	0,45		
10.	Lamele cu „encoches“ pe o latură ; întregi sau sparte la un capăt.	20	9,90		
11.	Lamele cu „encoches“ sub spărtură	9	4,09		
12.	Lamele cu „encoches“ invers	6	2,72	16,71	
13.	Lamele cu dublu „encoches“	3	1,36		
14.	Lamele sparte la capete cu „encoches“ pe o latură	3	1,36		
15.	Lamele cu „encochuri“ alăturate	1	0,45		19,86
16.	Lamele denticulate cu „encochuri“	1	0,45	2,26	
17.	Lamelă cu „encoches“ pe o latură. Lamela este trunchiată convex	1	0,45		
18.	Piesă pe așchie cu „encoches“ invers la partea bazală	1	0,45		
19.	Așchie cu „encoches“ invers la extremitatea distală	1	0,45	0,90	
20.	Lamele întregi sau sparte la un capăt sau la ambele, cu retușuri fine de folosire	38	17,21		

Nr. crt.	Tipul d. pi. să	Nr. piese	%	%	cumulate
21.	Lamele cu retușuri fine și regulate	4	1,78		
22.	Lamele cu trunchiere oblică, retușată	3	1,36		
23.	Lamele cu retușuri abrupte	3	1,36		
24.	Lamele fine denticulate	2	0,90		
25.	Lamele cu trunchiere convexă denticulată (una cu „craștă“)	2	0,90		
26.	Lamă parțial retușată	1	0,45		
27.	Lamele cu trunchiere concavă retușată	1	0,45		
28.	Lamă cu retușuri mixte	1	0,45		
29.	Răzuitor simplu convex	5	2,22		
30.	Răzuitor concav	2	0,90		
31.	Răzuitor invers convex	2	0,90		
32.	Răzuitor drept, ușor denticulat	1	0,45		
33.	Așchie cu retușuri de folosire la extremitatea distală — răzuitor transversal	1	0,45		4,92
34.	Piese componente pentru seceri	4	1,78		
35.	Piese esquilée	3	1,36		
36.	Perçoire	2	0,90		
37.	Gratoar pe bulgăre spart (cortex pe suprafața dorsală). La un capăt retușuri fine semiabrupte. La capătul opus — esquilée	1	0,45		
38.	Gratoar simplu pe așchie. Pe o latură are un „enches“ direct	1	0,45		
39.	Piesă lucrată pe așchie, cu retușuri la vîrf și „enches“ pe o latură	1	0,45		
TOTAL PIESE		220	100,00		100,00

123 lamele neretușate

Nuclee atipice sau epuizate — mare cantitate

NOTE

¹ E. Comșa, RevMuz, 7, 1978, p. 48—51. Săpăturile au fost efectuate de N. Hartușche în așezarea gumelnițeană de lângă gară; în 1979 noi am identificat o altă așezare aparținind culturii Hamangia, la circa 2,5 km NE de gara Medgidia.

² D. Berciu, *Cultura Hamangia*, București, 1961, p. 231.

³ D. Berciu, S. Morintz, *Materiale*, 3, 1957, p. 58 și *Materiale* 5, 1959, p. 101; idem, *Materiale*, 7, 1961, p. 50; V. Volschi, M. Irimia, *Pontica*, 1, 1968, p. 46, fig. 1; p. 61, fig. 21.

⁵ D. Berciu, *op. cit.*, p. 249, fig. 144; Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1974, p. 47.

⁶ Al. Păunescu, *op. cit.*,

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ D. Berciu, *op. cit.*, p. 95, 250.

¹⁰ Aceeași situație este la Golovița: D. Berciu, *op. cit.*, p. 276.

¹¹ *Ibidem*, p. 197.

¹² Idem, *Materiale*, 4, 1957, p. 47—48; idem, *Contribuții...*, p. 514, fig. 247 a, b.

¹³ Idem, *Contribuții...*, p. 514—515; D. Berciu, S. Morintz, *Materiale*, 6, 1959, p. 103, fig. 5/1.

¹⁴ V. Volschi, M. Irimia, *op. cit.*, p. 83, fig. 57, 59.

ANSIEDLUNG DER HAMANGIA KULTUR VON MEDGIDIA—SATU NOU

ZUSAMMENFASSUNG

Die Ansiedlung befindet sich beim km. 21,700 des Donau—Schwarzmeerkanales, dessen Arbeiten sie teilweise zerstört hat.

Es wurden fünf Schanzgräben, d.h. 1600 m², und einige Untersuchungen gemacht, mit deren Gelegenheit sieben Gräben und eine Erdhütte entdeckt wurden. Das erzielte archäologische Material ist reich und verschieden. Im Rahmen der Steinwerkzeuge erwähnen wir das Fragment eines run-

den Mörsers, einen Reiber, eine Axt und eine Meißel. Die Knochenwerkzeuge werden hauptsächlich von Bohrern veranschaulicht. Die 220 Silenwerkzeuge sind größtenteils von kleinen Dimensionen. Zu bemerken ist, sowohl in der Arbeitstechnik als auch in der Form, der Tardenois Einfluß.

Die Keramik vom Alltagsgebrauch bietet uns, außer den kegelstumpfförmigen Gefäßen mit gewölbten, lackierten Wänden, auch ein birnenförmiges Gefäß von großen Dimensionen und mit zylindrischem, braun lackiertem Hals.

Die Feinkeramik ist mit den Schüsseln mit hohem Rand und mit den doppelkegelstumpfförmigen Gefäßen von verschiedenen Dimensionen anwesend. Die Verzierung dieser ist einfach; gewöhnlich befindet sich eine aus Dreiecken, Punkten oder Strichlein geformte Linie unter dem Rand (bei Schüsseln) oder auf der breitesten Stelle (bei den doppelkegelstumpfförmigen Gefäßen). Die feinen Gefäße sind mit schwarzem, seltener mit braunem Lack bedeckt.

Die Bildhauerkunst ist schwach vertreten. Hervorzuheben ist der Kopf einer Tonstatuette, die sowohl in Form als auch in Dimensionen und Technik den Köpfen des „Denkers“ und der „sitzenden Frau“ von Cernavodă sehr ähnlich ist.

Unter anderen wurde auch ein aus Spondylus gaederopus hergestelltes Armband entdeckt.

Durch eine eingehende Analyse der Ansiedlung und des erzielten archäologischen Materials kann diese in die späte Golovița Phase der Hamangia Kultur eingeschrieben werden.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Medgidia—Satu Nou. 1—6 Steinwerkzeuge; 7—14 Silenwerkzeuge.

Abb. 2. Medgidia—Satu Nou. Silenwerkzeuge.

Abb. 3. Medgidia—Satu Nou. 1—5 Knochenwerkzeuge; 6—9 Keramik vom Alltagsgebrauch.

Abb. 4. Medgidia—Satu Nou. 1—2 Keramik vom Alltagsgebrauch; 3—7 Feinkeramik; 8 fragmentarisches Sieb.

Abb. 5. Medgidia—Satu Nou. 1—3 Keramik; 4—6 Tonstatuetten; 7 fragmentarisches Armband.